

od zborovanja do zboravanja, utrjevali svojo interpretacijo (idealnih) ciljev Lige. Analitiki ne izključujejo možnosti, da so z desnimi poudarki (protijužnjaškimi, v določeni meri rasističnimi) in poenostavljenimi razmerji med severom in jugom pripeljali v gibanje toliko delavstva.

Med vrednotami je za povprečnega privrženca Lige na prvem mestu svoboda, ki ji sledita kvaliteta izobraževanja in znanstveni napredek. Nato pride red, ki naj zniža raven kriminalitete, precej na zadnjih mestih lestvice je socialna solidarnost.

Z odmikom časa in poglobljenimi analizami »fenomena« je, vsaj v javnih medijih in deloma tudi v strankah, prevladalo mnenje, da gre za politično gibanje, ki sloni na teritorialni mreži majhnih, realnih ekonomskih interesov, ki se ji pridružuje močna lingvistična valenca, oboje skupaj pa se nadaljuje v odporu proti središču (Rimu) kot neutreznemu političnemu sistemu. Lombardska liga je mreža širokim množicam zelo približanih koristi in po definiciji zavrača tradicionalno strankarsko ureditev s hierarhijo, močnimi aparati, voditelji. Mreža torej, ki ne deluje piramidalno ampak vodoravno, in pravijo da ni naključje, da je njeno glavno komunikacijsko sredstvo osebni stik in telefax.

Teritorialna mreža ne pomeni le privrženosti tradicionalnim vrednotam, temveč tudi ohranitev ekonomske identitete, pripadnosti določenemu prostoru, je torej proti procesom povezovanja in združevanja na vedno bolj oddaljenih in neprozornih ravneh. Ta element bi komaj lahko imenovali vračanje v preteklost ali nasprotovanje evropskim integracijskim tokovom; prej normalno in zdravo reakcijo na slabe učinke integracij, ki grozijo z oddaljitvijo od produktivne baze in finačnimi špekulacijami.

Mreža življenjskih interesov »običajnih« ljudi je najbrž prispevala največ k politični afirmaciji Lige: tu so davčni pritiski (in problem utaj), raven javnih služb, ki je ni mogoče primerjati s prevladujočimi zahodnoevroskimi, veliki stroški in nizka učinkovitost uprave, nepriznavanje zaslug ozemlja za razvoj celotne dežele. Lombardski dialekt je vezno gradivo med temi realnimi interesi, zvezanimi z ozemljem; funkcionalen je znotraj te mreže in tudi na ta način izraža posebnosti v razmerju z vsemi drugimi, ki uporabljajo knjižno italijanščino (časopisi, televizija, strankarski prvaki, šole).

Vsi ti vzroki skupaj sestavijo »pojav«, ki bo verjetno vplival v prvi fazi zlasti na strukturo strank, torej glavne tarče Lombardske lige. Tu se lombardizem razvija v zametek instrumenta, ki potencialno spreminja italijanski politični sistem, vzporedno pa uvaja – ob geslu o »vključevanju Italije v Evropo« in integracijskih procesih – v Italiji doslej iz vidika obrambe nacionalne enotnosti zavračano idejo federalizma (regionalizma).

ZORICA BUKINAC

Mehanizmi partijskega nadzora nad vojaško strukturo v Sovjetski zvezi

Partijski instrumenti nadzora nad obrambnim področjem so lahko zanimiva tema iz več razlogov.

Prva spodbuda je razreševanje vprašanja političnega udejstvovanja in vojaško-političnega aparata v nekaterih armadah držav Varšavske zveze. Gre za opuščanje

nekaterih značilnosti sovjetskega modela odnosov med vojaško in politično (partijsko) strukturo. To je prav gotovo druga pomembna spodbuda k predstavitvi izvirnika.

Med države, ki so bile izpostavljene sovjetskemu modelu odnosov med vojaško in politično strukturo, sodijo prej omenjene članice Varšavskega sporazuma in tudi Jugoslavija in Albanija. Vsiljevanje norm tega modela je potekalo po političnih in vojaških kanalih povezovanja s KP Sovjetske zveze in s Sovjetsko zvezo. V začetnih izhodiščih odnosov med vojaško in politično strukturo pri posameznih državah najdemo bolj ali manj skrit sovjetski zgled, ki ga lahko štejejo za enega najpomembnejših zunanjih dejavnikov oblikovanja teh odnosov v omenjenih državah. Posebej po petdesetih letih so se nastali sistemi odnosov med politično in vojaško strukturo razvrstili na lestvici z različno stopnjo podobnosti oziroma odmika od izvirnika. Ker med te države sodi tudi Jugoslavija, je to naslednja spodbuda za opis omenjenega zgleada. Zgledovanje po osnovnih elementih sovjetskega sistema in ustrezne prakse je bilo vsaj nekaj časa značilno tudi za prakso jugoslovanskih komunistov pri organiziranju države in partije (skupina avtorjev, 1985: 377-433).

K oblikovanju odnosov med vojaško in politično strukturo so prispevali tudi drugi zunanji (mesto in vloga v mednarodni skupnosti) in notranji dejavniki in med zadnjimi sta lahko način in okoliščine nastanka sodobne armade opora v obrambi pozicij in vloge komunistov v JLA.

Nazadnje, vendar ne najmanj pomembno – med spodbude k opisu mehanizmov partijskega nadzora nad vojaško strukturo sodi vstopanje Sovjetske zveze v središče pozornosti mednarodne javnosti zaradi uporabe Sovjetske armade pri ustvarjanju razmer za mirno reševanje sporov v Azerbajdžanu. Vsaj enako pomembno »dogajanje« je obetajoči se novi zakon o ljudski obrambi Sovjetske zveze, ki lahko prinese presenetljive spremembe, predvsem glede dediščine zakonov iz leta 1939 in 1967. Precej pozornosti zbujajo tudi pobude o spremembi vloge in položaja KP Sovjetske zveze, o spremembah v partijskem in državnem aparatu.

Za presojlo prihodnjega si oglejmo dosedanje.

1. Politični subjekti pri oblikovanju obrambne politike

Obrambna politika v Sovjetski zvezi je v izključni pristojnosti specializiranih organov in organizacij države in najvišjih partijskih organov. Oblikovanje in sprejemanje obrambne politike potekata znotraj dvojne, državno partijske strukture. Njunih funkcij ni moč razmejiti, saj se prepletajo na vseh stičnih točkah. Formalno državni organi funkcionirajo kot partijski, partijski pa hkrati delujejo in tudi odločajo kot organi državne oblasti. Glede na zadeve, o katerih odločajo, in odgovornosti lahko organe v procesu oblikovanja obrambne politike razdelimo v dve skupini:

– politbiro, CK KP SZ in njegov sekretariat, vrhovni sovjet in njegov prezidij, ministrski svet in njegov prezidij,

– oddelek za vojaško industrijo pri CK KP SZ, oddelek za administrativne kadre, glavna politična uprava, obrambno ministrstvo in generalštab.

V prvi skupini gre za politično in izvršilno raven v organizacijski strukturi, v drugi pa za upravno strokovno raven. Poleg teh dveh skupin organov so še

povezujoči organi med obema skupinama: državni obrambni svet in komisija za vojaško industrijo pri ministrskem svetu.¹

Prva skupina se ukvarja z »vojaškim razvojem SZ«. Tu gre za ekonomske, družbene, politične in vojaškostrokovne odločitve in ukrepe za zagotavljanje vojaške moči SZ. Odločitve s tega področja se nanašajo na proizvodnjo orožja, organizacijsko dejavnost OS, kadrovsko politiko v vojaški strukturi, ideološko indoktrinacijo in priprave civilnega prebivalstva na vojaško službo in mobilizacijo. V pristojnosti upravno strokovne ravni je »razvoj oboroženih sil«.

Razvoj OS Sovjetske zveze je ožji pojem in del vojaškega razvoja države. Odločitve in ukrepi se nanašajo na konkretno načrtovanje in usposabljanje enot, na razmerje med vrstmi in rodovi OS, njihov razvoj in na oskrbo (Ellen Jones, 1985: 7-9).

1.1. Državna sestavina

Državni obrambni svet je dejansko najvišji državni organ in odloča o vojaških zadevah. Imenuje ga prezidij vrhovnega sovjeta in formalno je temu tudi odgovoren. Dejansko pa njegov osrednji del tvorijo člani politbiroja. Na čelu državnega obrambnega sveta je generalni sekretar CK KP SZ. Drugi partijski in državni funkcionarji so lahko vabljeni na seje sveta, če so zadeve na dnevnem redu s področja njihovega delovanja. V miru svet razpravlja in odloča o pomembnih vojaških vprašanjih, in sicer v obliki lastnih sklepov ali sklepov politbiroja. Ključne odločitve s področja obrambnih zadev sprejema prav ta svet in le zadeve, ki politično presegajo vojaško področje, sprejema politbiro. Svet je vsebinski nadomestek kolektivnega vrhovnega poveljnika OS in njegov predsednik v vlogi vrhovnega poveljnika.²

Vloga vrhovnega sovjeta kot najvišjega zakonodajnega organa je na tem področju zvedena na prevajanje partijskih odločitev v zakonske dokumente. Šele z novo ustavo je bila prezidiju odvzeta možnost, da z ukazi spreminja zakone. Vse do sprejetja nove ustave vrhovni sovjet med številnimi stalnimi komisijami, ki sicer preverjajo delo državnih organov, ni imel niti formalnih možnosti za resno preverjanje odločitev na področju obrambne politike. Formalna možnost se je odprla z oblikovanjem komiteja za obrambo in državno varnost pri vrhovnem sovjetu kot nadzornemu organu nad obrambnim ministrstvom. Tudi ministrski svet, ki je na čelu državnega aparata, je vlada Sovjetske zveze, ima le skromne pristojnosti na področju obrambne politike. Je bolj štab gospodarskega planiranja in upravljanja.

Formalno je ministrski svet nadrejen obrambnemu ministrstvu, vendar svoje

¹ V času med pripravo tega prispevka in njegovo objavo (marec, 1990) je v državni sestavini prišlo do sprememb. Vzpostavljena je bila funkcija predsednika države in ukinjen 6. člen ustave Sovjetske zveze, ki je uzakonjal monopolni položaj KP SZ. V grobi skici nove ureditve je najvišji državni organ predsedniški svet s predsednikom države. Pristojnosti, ki sta jih imela politbiro in obrambni svet v zvezi z vojaškimi zadevami so so formalno prenešene na predsedniški svet in svet federacije pri vrhovnem sovjetu (Anatolij Utkin, 1990).

² Najvišje mesto odločanja o zadevah z obrambnega področja je z novo ureditvijo predsednik in predsedniški svet. Sestava predsedniškega sveta se ne razlikuje bistveno od sestave obrambnega sveta. Pooblastila predsednika države so pri tem izjemna. Ta trenutno združuje v sebi funkcije prvega moža KP SZ, šefa države in vrhovnega poveljnika oboroženih sil. Kot predsednik države lahko postavlja in odstavlja najvišje funkcionarje v vladi, policiji, oboroženih silah, KGB in sodiščih, odloča o ukrepih v primeru izrednih razmer, sprejema zakonske predpise in suspendira lahko obstoječe zakone za določen čas, samostojno vodi zunanjo politiko, nadzoruje delo organov oblasti, odloča o miru in vojni, je poveljnik in samostojno odloča o uporabi oboroženih sil in vojske notranje varnosti. Predsednik države je lahko hkrati tudi predsednik katerekoli stranke. Predsednik države in predsedniški svet institucionalno nista podrejena KP SZ (Anatolij Utkin, 1990).

funkcije ne opravlja v celoti. To komunikacijo namreč križajo partijski organi, ki delujejo kot državni oziroma formalno državni organi, ki funkcionirajo kot partijski. Pristojnosti se tako prekrivajo in zamegljujejo.³ Poleg tega se v najvišjih partijskih in državnih organih pojavlja relativno malo enih in istih ljudi. Obe komponenti se lahko (ne nujno) združita v eni osebi. Višje ko smo v tej strukturi, večkrat sistem deluje mimo zapisanih tabel organizacije, veliko je neformalnih rešitev in neposrednih intervencij z vrha (Ellen Jones, 1985: 10–22)

1.2. Partijska sestavina

Na eni strani vlada in vrhovni sovjet nimata mehanizmov nadzora nad obrambnim področjem oziroma je njuna funkcija okrnjena, na drugi strani pa partijski aparat razpolaga z vrsto oddelkov znotraj CK KPSZ, ki v celoti pokrivajo področje delovanja državnih organov.

Njegov sekretariat se ukvarja z vodenjem in upravljanjem partijske organizacije, z vodenjem tekočih zadev, izbiro kadrov in organizira nadzor nad uresničevanjem partijske politike. Gre za usklajevanje in nadzor nad delom državnih organov s področja varnosti in obrambe. Sekretarjev takih oddelkov je navadno deset in ti skrbijo za partijski nadzor na tem področju. Eden od njih nadzira vojaško industrijo in verjetno tudi nekatere vidike delovanja OS in obveščevalne službe. Oddelek za vojaško industrijo pri CK je najvišji organ KP Sovjetske zveze, ki je pristojen za vojaško industrijo in nadzoruje celoten proces raziskovanja in razvoja pri oboroževanju in tako zagotavlja zastopanje partijskega interesa v vojaški industriji, nadzira skladnost te dejavnosti s partijsko politiko. Pri CK KPSZ je še oddelek, ki nadzoruje kadrovske politiko na najvišjih mestih v OS in v komiteju državne varnosti. Poleg teh ima status oddelka tudi glavna politična uprava (GPU).

Tako opremljena partijska struktura si zagotavlja monopol in nadzor nad obrambnim področjem. Vojaško politiko Sovjetske zveze oblikujejo centralni partijski organi. To pomeni, da določajo glavne usmeritve vojaški doktrini, oboroževanju, določajo prednosti pri razporejanju sredstev v vojaške namene, glavne naloge OS Sovjetske zveze in strukturo sredstev za opravljanje teh nalog. Glede na te splošne cilje določajo prednostne naloge v obrambni politiki, ki so vključene v gospodarske plane in plane znanstvenega razvoja in raziskovanja, v načrte vojaškega razvoja Sovjetske zveze in načrte prehoda iz miru v vojno stanje. Te naloge je treba prenesti v konkretne programe in jih izvesti v praksi. Skladnost med enim in drugim je težko doseči.

Partijsko vodstvo ima po strukturi odločanja v obrambni politiki odločilno vlogo in nadzoruje tudi prevajanje splošnih ciljev v konkretne programe s pomočjo državnega in partijskega aparata. Pri uresničevanju obrambne politike so OS jedro.

³ V novi formalni ureditvi kanali povezovanja in prepletanje med partijsko in državno komponento še naprej delujejo. »Dvostarešinstvo« v vojaških zadevah in dosežani mehanizmi nadzora nad vojaško strukturo z združitvijo izjemnih pooblastil v eni točki se zdaleč niso odpravljali. Zaenkrat so edini, ki nalogo nadzora lahko učinkovito opravljajo. Temeljno načelo pri dejanskem prehajanju pooblastil iz rok KP SZ v državne organe ilustrira geslo: »Ne zibajte čolna!« (Anatolij Utkin, 1990).

Anatolij Utkin: Consequences of the Changes in the Soviet Union, predavanje na IX. seminarju o političnem nasilju, IUC, Dubrovnik 1990.

2. Mehanizmi partijskega nadzora

Partijski vrh nadzoruje vojaško strukturo s pomočjo integracije poklicnih vojakov v politično strukturo družbe, v partijsko in državno sestavino (Vernon V. Aspaturian, 1972: 108–110).

Ravni integracije poklicnih vojakov v politični sistem

Ko govorimo o ravneh integracije poklicnih vojakov v politični sistem, gre za zastopnost poklicnih vojakov:

- v partijskih organih,
- v državnih organih,
- na vojaško-politični ravni in
- na upravni ravni.

Sovjetski častnik je kajpak ideološko zavezan KP Sovjetske zveze. Približno 90% aktivnih častnikov je članov KP, 7–8% delegatov na partijskih kongresih prihaja iz tega zbora (Vernon V. Aspaturian, 1972: 111–115). Poklicni vojaki so tudi med člani CK KP Sovjetske zveze, vendar je politbiro večinoma zanje zaprt. Teh odstotkov ne gre zanemarjati, vendar je članstvo v KP kar samoumevno ali »avtomatično«. Tako kot število je pomembno tudi to, da ne zastopajo zgolj partijskih organizacij, iz katerih prihajajo, pač pa hkrati »zastopajo« tudi institucijo, ki ji poklicno pripadajo. Nobeno ministrstvo nima takega bloka predstavnikov. Člani CK KP Sovjetske zveze so obrambni minister, njegovi namestniki, pomočniki in poveljniki vojaških okrožij.

Zastopnost poklicnih vojakov na višjih ravneh državnih organov je majhno v primerjavi s partijskimi organi. O blede vlogi vrhovnega sovjeta v obrambni politiki smo že govorili. Znotraj komiteja za obrambo in državno varnost pri vrhovnem sovjetu so predstavniki vojaške industrije (19) in sedem generalov in maršalov od osemindesetih članov. Prav tako bi bilo treba omeniti stališča predsednika komiteja, ki jih je javno izrazil ob postavitvi na ta položaj. Za eno prvih nalog v kadrovske politiki je »oznanil« kandidacijo za mesto obrambnega ministra. Ne glede na to, ali s tem in z nekaterimi drugimi stališči soglašajo tudi preostali člani, to gotovo ni brez ustreznega zaledja v partijskem vrhu. Vsa pomembna mesta v obrambnem ministrstvu zasedajo poklicni vojaki. V ministrskem svetu je od teh le obrambni minister.

V kategorijo organov, ki lahko vključujejo tudi poklicne vojake, sodijo t. i. ad hoc formirani vojaškopolični organi, ki jih formira prezidij vrhovnega sovjeta z dekretom. Primer takega organa je bil komite državne varnosti med II. svetovno vojno.

Vodenje OS ostaja v celoti v rokah poklicnih vojakov. Na tej ravni pa je eden pomembnejših krakov mehanizma partijskega nadzora nad poklicnimi vojaki. Integralni del obrambnega ministrstva je tudi glavna politična uprava (GPU). Je del glavnega vojaškega sveta, ki poleg državnega obrambnega sveta in generalštaba sodi med najpomembnejše organe obrambne politike.

Glavni vojaški svet je kolegij obrambnega ministrstva, posvetovalno telo najvišjih funkcionarjev tega ministrstva. Vojaški sveti so znotraj vsake zvrsti OS, v vojaških okrožjih, v poveljstvih enot, stacioniranih v tujini in pomorskih flotah. V svetu so: poveljnik enote, predstavnik vojaškega sveta višje enote, načelnik štaba in poveljnik podrejenih enot, sekretar lokalnega partijskega komiteja in častnik za politično delo. Sestava svetov nižjih enot je enaka. Največ besede pri

kadrovski zasedbi glavnega vojaškega sveta ima ravno GPU in s tem v zvezi tudi pri napredovanjih v višje čine. Tudi sicer je kadrovska politika eden ključnih instrumentov za zagotavljanje uresničevanja partijske politike in uveljavljanje partijskih interesov pri delovanju državnega aparata. Imenovanja na višje položaje v vojaški strukturi so pod nadzorom GPU, imenovanja na najvišje položaje v obrambnem ministrstvu pa pod nadzorom sekretariata CK KP Sovjetske zveze ali politbiroja.

Glavna politična uprava

GPU je torej organ znotraj obrambnega ministrstva in je hkrati tudi oddelek CK KP Sovjetske zveze. O rednih zadevah odloča glavni upravnik, o pomembnejših pa obrambni minister in CK KP Sovjetske zveze. Naloga GPU je, da vodi partijsko politično delo v OS, skrbi za politično izobraževanje, ideološko indoktrinacijo, krepitev vojaške discipline, morale in pripravljenosti enot (Harriet F. Scott, William F. Scott, 1981: 257–264). Politični oddelki kot del upravnega aparata poveljstva so nadomestili partijske komiteje višjih enot že leta 1918. S centraliziranjem partijske politične organizacije v Rdeči armadi je bilo zagotovljeno, da dobi Rdeča armada, čeprav po sestavi v glavnem kmečkega porekla, lastnosti »orožja diktature proletariata« (Miloš Prelevič, 1980: 80). Vlogo, ki jo imajo GPU in častniki za politično delo v OS danes, so si pridobili sredi petdesetih let, ko je vodstvo KP Sovjetske zveze želelo okrepiti partijski vpliv v OS, češ da je ta oslavljen zaradi Stalinovega »odhoda« s političnega prizorišča. Z resolucijo CK KP Sovjetske zveze 1956. leta vloga političnih častnikov ni bila več omejena le na politično delo, pač pa so postali odgovorni tudi za vojaško pripravljenost in usposobljenost OS. S tem je bila zagotovljena prevlada partijskega interesa v popolnoma vojaškostrokovnih zadevah (npr. urjenje). Ugled in vlogo političnih častnikov v OS je kasneje, a le za kratek čas, omajal maršal Žukov.

Znotraj GPU so oblikovani oddelki za vsako vrsto OS. Najvišji organ GPU je njen biro. Vsak od oddelkov in sekcij pa je odgovoren za specifično aktivnost. GPU je pooblaščen, da izdaja direktive in najpomembnejše podpisujeta obrambni minister in načelnik GPU. Redne dejavnosti so v celoti v pristojnosti GPU. Politični častniki imajo lastno, politično linijo poveljevanja, ki je vseskozi vzporedna vojaški. Na vrhu se konča v glavnem vojaškem svetu in seveda v CK KP. Odgovornost temu organu za celotno stanje v OS pomeni, da je GPU uvrščena (med drugim) med popolnoma vojaškostrokovne zadeve.

Politični častniki pripravljajo in izvajajo politični pouk in nadzorujejo celoten izobraževalni sistem v OS. Sami so šolani na posebni akademiji. Časopisi, revije, knjige, radijski in televizijski programi prav tako služijo njihovi dejavnosti. GPU ima ključno vlogo pri političnem izobraževanju mladine, ki se začne s predvojaškim urjenjem in se potem dopolni s splošno socializacijskim (partijskim) programom, ki je še posebej pomemben pri neruskih vojaških obveznikih in namenjen povečevanju stopnje politične in socialne asimilacije. Med naloge GPU sodi tudi skrb za statusna vprašanja in vprašanja življenjskih razmer poklicnih vojakov. Temeljni politični aparat je na ravni polka. Častniki za politično delo delujejo na vseh ravneh, vključno s četo. Politični častniki so sicer podrejeni poveljniku enote, vendar so za izvajanje in organizacijo političnega dela odgovorni političnemu častniku višje enote. Politični častnik je predvsem partijski funkcionar. Lahko pa se izuri tudi za popolnoma vojaške naloge. Hkrati se zaradi pomanjkanja kadra

(zlasti na nižjih ravneh) za naloge političnega častnika usposobijo tudi drugi častniki na posebnih šolah. Tako je tovrstna univerzalnost celo možna. Največji del aktivnosti GPU pomeni zagotavljanje ideološke čistoče v OS. Vendar kaže, da je institucionalna lojalnost uradnikov GPU pogosto razpeta med interesi KP in interesi vojaške strukture. Temu nekateri avtorji pripisujejo tudi pogoste kadrovske spremembe med častniki za politično delo.

Znotraj enot so formirane tudi osnovne organizacije KP in Komsomola. Njihove aktivnosti potekao v skladu s partijskimi dokumenti in v praktičnem delu izhajajo iz dekretov obrambnega ministra in načelnika GPU (H. F. Scott, W. F. Scott, prav tam). Četudi je Komsomol javno izrazil željo po enakopravnem partnerstvu z drugimi mladinskimi organizacijami v mladinskem gibanju, je vprašanje, kako bi se lahko razrešilo vprašanje njegovega položaja in vloge v vojaški organizaciji.

Partijska struktura znotraj enot tako zagotavlja častnikom za politično delo vpliv na vsako aktivnost v njih.

Vse od ravni čete pa najdemo pripadnike še ene organizacije – komiteja državne varnosti (KGB). KGB pravzaprav nadzira celotno vojaško strukturo. Se sicer ne vmešava v vojaške zadeve, vendar je njen III. glavni direktorat sestavljen iz dvanajstih oddelkov, v katerih na tisoče uslužbencev nadzoruje OS. Uslužbenci KGB v OS nosijo uniforme enote, v katerih delujejo, toda poročajo preko lastne poveljevalne linije. Njihova naloga je preprečevanje sabotaž, zaščita interesov KP Sovjetske zveze in opravljajo tudi funkcijo protiobveščevalne službe. Sovjetska obveščevalna služba zadnjega področja namreč ne pokriva. Vsa imenovanja na posamezna mesta v vojaški obveščevalni službi potrjuje KGB (Peter Weiss, 1989: 256–257).

Prvenstvo partijskega interesa je zagotovljeno s strogimi nadzornimi instrumenti nad vsemi dejavnostmi v vojaški organizaciji in za vojaško organizacijo, od osnovne taktične enote v oboroženih silah do obrambnega ministrstva z vključevanjem članov, predstavnikov vojaške organizacije v politično strukturo družbe. Kot smo videli, je GPU (prispevek je osredotočen prav nanjo) le eden od nadzornih instrumentov in dvojna, vojaška in partijska poveljevalna struktura le eden od načinov zagotavljanja partijskega ali, če hočete, civilnopolitičnega nadzora nad vojaško strukturo, nad vsem, kar ohranja varnost države in njenih interesov navzven in oblasti KP Sovjetske zveze, reda in miru navznoter. O vprašanjih s tega področja se državni in partijski organi ne dogovarjajo z državljani Sovjetske zveze oziroma z njihovimi predstavniki, pač pa je obrambna politika zanje še posebej zaprto področje. Prepuščeno je politični, ideološki in strokovni presoji partijskih in specializiranih državnih organov in organizacij.

Ko razgrinjamo poti in načine partijskega nadzora nad vojaško strukturo, je treba povedati tudi to, da partijski monopol na obrambnem področju ne pomeni le zagotavljanja ideološke neoporečnosti in primata partijskega interesa, pač pa tudi ločenost, izvzetost obrambnega področja iz družbenega nadzora in zagotavljanje izjemnih pogojev delovanja, posebej vojaške organizacije kot osrednjega elementa obrambnega sistema Sovjetske zveze. Odločitve o vojaškem razvoju Sovjetske zveze zavezujejo vsa področja družbenega življenja in pri njihovem oblikovanju in izvajanju v praksi je vojaška organizacija eden najpomembnejših dejavnikov.

UPORABLJENI VIRI:

- Vernon V. Aspaturian: *The Soviet Military-Industrial Complex: Does It Exist?*, editor Steren Rosen, *Testing the Theory of the Military-Industrial Complex*, Lexington Books, D. C. Heath and Company, Lexington, Massachusetts 1972.
- Ellen Jones: *Red Army and Society, A Sociology of the Soviet Military*, Allen Unwin, Boston 1985.
- Harriet Fast Scott, William F. Scott: *The Armed Forces of the USSR*, Westview Press Boulder, Colorado 1981.
- Miloš Prelević: *Oboroženo ljudstvo – teorija in praksa*, NIO, Poslovna politika, Beograd 1981.
- Skupina avtorjev: *Povijest komunista Jugoslavije*, Izdavački center Komunist, Rad, Beograd 1985.
- Peter Weiss: *Soviet Military Putsch?*, *International Defense Review* 3/1989.